

Nazwa instytucji

Książnica Cieszyńska

Tytuł jednostki/Tytuł publikacji

**Skreślenie historii i stosunków prawnych posiadłości
arcyksięcia Fryderyka Lotaryńskiego-Habsburga położonych na
terytorium polskim Księstwa Cieszyńskiego.**

Liczba stron oryginału

24

Liczba plików skanów

24

Liczba plików publikacji

24

Sygnatura/numer zespołu

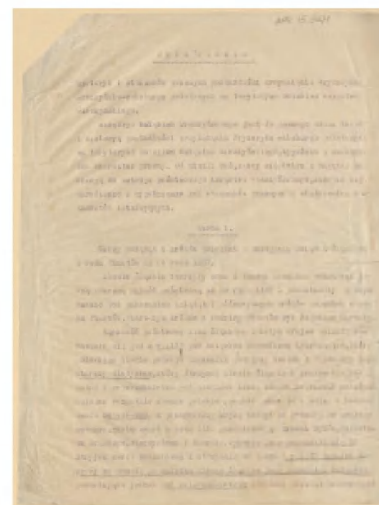
APTL 015.052

Data wydania oryginału

[19--]

Zdigitalizowano w ramach projektu pt.

**Archiwalia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego -
opracowanie, konserwacja, digitalizacja, udostępnienie.
Etap 2.**

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

**Dofinansowano ze środków Ministerstwa
Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury**

S k r e ś l e n i e

historii i stosunków prawnych posiadłości arcyksięcia Fryderyka notaryńsko-nabsburga położonych na terytorium polskiem Księstwa Cieszyńskiego.

Historia Księstwa Cieszyńskiego jest do pewnego czasu także i historią posiadłości arcyksięcia Fryderyka nabsburga położonych na terytorium polskiem Księstwa Cieszyńskiego, wyjaśnia i uzasadnia ich charakter prawny. Od chwili zaś, kiedy się dobra i majątki oddzielają od ustroju państwowego Księstwa Cieszyńskiego, czerpie się skrócenie i wyjaśnienie ich stosunków prawnych i właściwości z dokumentów istniejących.

Okres I.

Czasy książąt i królów polskich a następnie książąt śląskich z rodu Piastów aż do roku 1163.

Ziemie śląskie tworzyły wraz z innymi ziemiami polskimi jedną rdzenną całość państwową aż do roku 1163 i pozostawały w owym czasie pod panowaniem książąt i późniejszych królów polskich z rodu Piastów. Pierwszym królem z rodziny Piastów był Bolesław Chrobry.

Łączność państwowa ziem śląskich z całym krajem polskim zachwiała się już w r. 1138 pod księciem Bolesławem Krzywoustym, który umierając ziemie polskie podzielił pomiędzy swoich 4 synów. Syn najstarszy Władysław, który otrzymał ziemie śląskie i krakowskie, jakoteż i zwierzchnictwo nad ziemiami braci swoich, zapragnął owdziałać całkiem wszystkie ziemie polskie, popadł przez to w wojnę z bratem swoim Bolesławem, a przegrawszy wojnę zbiegł za granicę do swojego szwagra, gdzie umarł w roku 1159 pozostawiając trzech synów, Bolesława Drugiego, Mieczysława i Konrada. Synowie jego pogodzili się ze stryjem swoim Bolesławem i otrzymali od niego w r. 1163 tytułem odprawy za schedę po dziadku ziemie śląskie jako samoistne księstwo, pozostające jednak pod zwierzchnictwem wielkich książąt krakowskich

Od roku 1163 rozpoczęło się właściwie odosobnienie ziem śląskich od Polski, a ziemie śląskie rozpadają się wskutek dziań dzie-
dzicznych i układów na coraz mniejsze księstwa i państewka. Mimo
to Piastowie śląscy zachowywali w ciągu XIII wieku żywą łączność
z Polską, a kilku z nich piastowało nawet godność wielkich ksią-
żąt krakowskich.

Z owych układów dziedzicznych i podziałów ziem śląskich wy-
nikło Księstwo Cieszyńskie i ujawnia się w roku 1290 jako dzielni-
ca obejmująca dawną kasztelanję cieszyńską i oświęcimską. Księstwo
Cieszyńskie w owym obrębie objął książę Mieszko I. (1290-1316)
najstarszy z synów księcia polskiego Władysława. Po jego śmierci
(1316) następuje podział księstwa cieszyńskiego pomiędzy jego sy-
nów. Starszy Władek (Władysław) otrzymał Oświęcim, młodszy Kazi-
mierz I. (1316-1358) Cieszyn, a wtedy Księstwo Cieszyńskie uzyska-
ło w ogólnych zarysach dzisiejszą postać.

Ciągłe podziały ziem śląskich na coraz mniejsze księstwa i
dzielnice, a stąd powstające spory i zatargi pomiędzy książętami
śląskimi doprowadziły do tego, że książęta utracili wszelkie zna-
czenie i nie mieli siły oprzeć się napadom potężnych napadów są-
siadów, a przede wszystkim królów czeskich, którzy bardzo chętnie
mieszali się w sprawy śląskie i rościli sobie nawet pretensje
do zwierzchnictwa nad Polską i do korony polskiej. W takich sto-
sunkach nie mogąc się o własnych siłach utrzymać, udał się w roku
1327 książę cieszyński Kazimierz pod zwierzchnictwem ówczesnego
króla czeskiego i cesarza niemieckiego Jana Luksemburga, któremu
także i inni książęta śląscy hołd złożyli. Książę Kazimierz zło-
żywszy hołd wasalski królowi Janowi Luksemburgowi otrzymał od
niego księstwo cieszyńskie jako nadane lenno korony czeskiej.

Ażby uratować tron Polski wobec roszczenia królów czeskich,
zrzekł się ówczesny król polski Kazimierz Wielki zwierzchnictwa
nad krajami śląskimi w uroczystych trzyczynsko-wyszogradzkich
w r. 1335, a później jeszcze aktem krakowskim z r. 1338 i aktem pra-
skim z r. 1356 na rzecz władców czeskich, za co się król czeski

i cesarz niemiecki Jan Luksemburczyk zrzekł tytułu króla polskiego i roszczeń władców ~~matrimon~~ czeskich do tronu polskiego.

W ten sposób księstwo Cieszyńskie odpadło faktycznie w r. 1327, a prawnie w latach 1335-1336.

Jako władcy kraju dzierżyli dobra i majątki księstwa Cieszyńskiego książęta i królowie polscy aż do roku 1163, a potem książęta śląscy aż do roku 1327, którzy z ich dochodów, o ile to mogli, opędzali także i potrzeby zarządu krajowego. W owym czasie dobra i majątki księstwa Cieszyńskiego były zatem, służąc na utrzymanie królów i książąt, dobrami dotacyjnymi, a o ile z nich opędzano i potrzeby zarządu krajowego - krajowemu.

Okres IIX.

Czasy za książąt cieszyńskich z rodu Piastów jako lenników korony czeskiej a pośrednio i korony królów niemieckich 1327-1653.

Księstwo Cieszyńskie przechodzi jak to powyżej wspomniano, w r. 1327 jako lenne do korony czeskiej. Korona czeska i kraje czeskie były same lennem korony królów i cesarzy niemieckich i częścią państwa niemieckiego; królowie czescy byli książętami i kurfürstami niemieckimi, a ówczesny król czeski Jan Luksemburg cesarzem niemieckim.

Jan Luksemburg miał w mocy objąć ofiarowane mu zwierzchnictwo lenne nad księstwem Cieszyńskiem albo jako król czeski albo tak jak cesarz niemiecki, to jest albo dla korony niemieckiej, albo też dla korony czeskiej. Decyduje się za objęciem zwierzchnictwa dla korony czeskiej a to zapewne dlatego, aby powiększyć posiadłości korony czeskiej, bo przez to królowie czescy jako książęta i kurfürstowie niemieccy uzyskiwali w państwie niemieckiem przewagę nad innymi książętami niemieckimi i wzmacniali przy elekcji cesarza niemieckiego swoje stanowisko.

Księstwo Cieszyńskie dostawało się jako lenne pod koronę

czeską, było też ze względu na to, że korona czeska była sama lennem korony cesarzy niemieckich, jak długo pozostawało w rękach królów czeskich, także pośrednio i lennem korony królów i cesarzy niemieckich.

Podczas lennictwa Księstwo Cieszyńskie otrzymało swój dawny ustrój państwowy i zajmowało w stosunku do Czech i Moraw równorzędne i od nich niezależne stanowisko, a łączyła je tylko korona czeska. Ustrój ten Księstwa Cieszyńskiego nie doznał żadnej zmiany, gdy i arcyksiążę austriacki osiągnąwszy w roku 1526 koronę czeską, połączył kraje niemiecko-austriackie z Czechami Morawami i Śląskiem w jedną dziedziczną monarchię austriacką. Dobra i majątki Księstwa Cieszyńskiego, które książęta cieszyńscy z rodu Piastów jako lennicy dziedziczyli, służyły nadal na utrzymanie dworów książęcych, a wedle możliwości i na odpędzenie zarządu krajowego i nie straciły w tym czasie swojego dawnego charakteru jako dobra dotacyjne i krajowe.

W takim świetle przedstawia się Księstwo Cieszyńskie jako lenno.

W r. 1625 umarł ostatni potomek męski z rodu Piastów, x książę Wilhelm, a po nim Księstwo Cieszyńskie miało już przypaść prawem kaduka koronie czeskiej. Pozostała siostra jego księżna Elżbieta Lukrecya, wydana za księcia Lichtensteina zgłasza się jednak do ~~monarchii~~ Księstwa Cieszyńskiego i popada ~~on~~ przez to w proces z fiskusem korony czeskiej, który w ten sposób załatwiono, że Lukrecya otrzymała lenno od cesarza M Ferdynanda III do użytku aż do swej śmierci, która w r. 1653 nastąpiła.

Okres III.

Cesarze niemieccy i królowie austriacko-czescy z rodu Habsburgów 1653-1722.

Po śmierci księżnej Elżbiety Lukrecyi cesarz Ferdynand III nie nadaje Księstwa Cieszyńskiego, lecz je sam zatrzymuje.

Księstwo Cieszyńskie było w czasie od r.1653 do r.1722 zarządzane przez urząd regencyjny w Cieszynie dla królewskiej komory czeskiej we Wrocławiu, która już od r.1557 istniała.

W r.1661 dokupiono do dóbr i majątków lennych Księstwa Cieszyńskiego dobra Chybie-Bory, w r.1702 dobra Wondryńskie.

Okres IV.

Książęta z domu Lotaryńskiego, 1722-1765..

Na mocy traktatu z dnia 2 listopada 1721 winien był ówczesny cesarz Karol VI odszkodować księcia z rodu Lotaryńskiego za lenno państwowe Motferrat, które on odstąpił domowi Sabaudzkiemu. Celem owego odszkodowania nadał cesarz Karol VI księciu Leopoldowi Lotaryńczykowi listem lennym z dnia 12 marca 1722 Księstwo Cieszyńskie jako lenno męskie i żeńskie (co mieczu i kadzieli), zamierzając jednak prawo kaduka dla korony czeskiej na wypadek wymarcia jego potomstwa, lub gdyby się do innego jego odszkodowania miała nadarzyć sposobność. Zastrzegając lenne księstwo Cieszyńskie dla korony czeskiej miał cesarz Karol VI na myśli nie tak koronę czeską, jak swoją rodzinę, bo korona czeska była już od złączenia krajów niemiecko-austriackich z Czechami, Morawami i Śląskiem w jedną monarchię dziedzicznie związana z domem Habsburgów, a ci dziedzicząc koronę czeską wchodziłi i w posiadanie i użytkowanie wszystkiego, co do korony czeskiej należało. Zastrzeżenie lenne dla korony czeskiej było właściwie zastrzeżeniem jego dla rodziny Habsburgów.

Przy nadaniu Księstwa Cieszyńskiego księciu Leopoldowi Lotaryńczykowi sporządzono po pierwszy raz inwentarz całego majątku lennego, którego obecnie nie można odnaleźć.

W r.1722 obejmowało lenne Księstwo Cieszyńskie trzy państwa, a to : Cieszyn, Skoczów i Strumień i dobra Wondryńskie-

O ile to można stwierdzić z późniejszego inwentarza z r. 1825^{a)} należały w r. 1722 do państwa cieszyńskiego dobra i majątki :
Cieszyn i przedmieście, Sibica, Zaków Dolny, Mosty, Obora, Mistrzowice, Marklowice, Brzezówka, Bobrek, Część Wąłdowa, Puńców, Kojkowice, Gumna, Ogrodzona, Godziszów, Goleiszów, Kozakowice Górne, Cisownica Górna i Dolna, Ustroń Górna, Ligotka Kameralna, ~~Mała~~ Smółowice, Łezka, Guty, Ol-drzychowice, Rybnice, część Marpętnej, Bystrzyca, Gródek, Koszarzyska, Milików, Nawsie, Jabłonków i przedmieście Burgrecht - Biała i Piaseczna, Mosty przy Jabłonkowie, Piasek, Bukowiec, Jaworzynka, Istebna, Konniaków, Doconowice i Łomna.

b). do państwa skoczowskiego : Skoczów z przedmieściem Burgrecht Wiślica, Kiezyce, Kowale, Łazy, Górki Małe, Lipowiec i Brenna.

c), do państwa strumińskiego: Strumień z przedmieściem Burgrecht, Zbytków, Zabłocie, Mnich, Chybie, Łarzecze i Frelichów.

Dobra Wędryńskie obejmowały Wędrynię i Czarnowieś. Do dóbr państwa cieszyńskiego przybyły w r. 1722 Ustroń Dolna i część Kozakowic Dolnych.

Po śmierci księcia Leopolda (1729) lenne księstwo Cieszyńskie przypadło jego synowi księciu Franciszkowi Lotaryńczykowi, któremu je nadał cesarz Karol VI listem lennym z dnia 26 czerwca 1731.

Ksiązę Franciszek żeni się z córką jako cesarzową; po śmierci jego (1765) otrzymuje lenne Księstwo Cieszyńskie syn jego arcyksiązę Józef, późniejszy cesarz Józef II.

Okres V.

Arcyksiążęta z rodu Habsburgsko-lotaryńskiego 1765-1919.

Arcyksiązę Józef odstąpił w roku następnym 1766 Księstwo Cieszyńskie matce swojej Maryi Teresie, a to tytułem sprzedaży czego jednak nie można sprawdzić. W tym wypadku cesarzowa Marya Teresa posiadając jako nadawczyni już prawo własności zwierzchnicze (dominium directum) nabyła Księstwo Cieszyńskie przez kupno lenne na zupełną własność.

Apr. 15. 52/7

Cesarzowa Marya Teresa nadała zaraz Księstwo Cieszyńskie listem lennym z dnia 15 maja 1766 córce swojej arcyksiężniczce Krystynie i jej mężowi księciu Saskiemu i Polskiemu Albertowi dla nich i ich potomków męskich, zastrzegając jednak na wypadek śmierci bezdzietnej obojga lenników prawo kaduka dla korony czeskiej.

Zastrzegając prawo kaduka dla korony czeskiej cesarzowa Marya Teresa miała też jak jej ojciec cesarz Karol VI. na myśli swoją rodzinę, a że tak się sprawa miała, wykazuje późniejsza historia dóbr i majątków cieszyńskich.

Korona czeska straciła wogóle wobec centralizacji zarządu państwowego, którą cesarzowa Marya Teresa i cesarz Józef II zaprowadzili w monarchii austriackiej zupełnie swoje znaczenie. Pod ustrojem centralistycznym utraciły też i pojedyncze kraje należące do Austrii swój dawny ustrój i stają się prowincjami zarządzanymi przez namiestników. Austria sama staje się w r. 1804 cesarstwem.

Arcyksiężna Krystyna i książę Albert dzierżą lenno cieszyńskie już bez tej władzy jaką posiadali książęta riaszowie a lenne Księstwo Cieszyńskie spada na lenno majątkowe, którego dochody służą tylko dla lenników.

Nadanie dóbr lennych potwierdzają arcyksiężnie Krystynie i jej małżonkowi Albertowi także następcy cesarzowej Maryi Teresy, a to cesarz Józef II listem lennym z dnia 3 marca 1782 i cesarz Leopold II. listem z dnia 25 (marca) czerwca 1791.

Arcyksiężna Krystyna, widząc się bezdzietną, uzyskała u cesarza Leopolda II już w marcu 1791 prawo do dysponowania dobrami i majątkami cieszyńskimi na rzecz swego bratanka arcyksięcia Karola Ludwika, które to prawo i cesarz Franciszek II postanowieniem z dnia 24 czerwca 1795 potwierdził. Prawo testowania arcyksiężnej uchyliło wprawdzie prawo kaduka korony czeskiej ale nie naruszyło zamiarów cesarzowej Maryi Teresy utrzymania dóbr i majątków cieszyńskich dla rodziny Habsbursko-Lotaryńskiej, bo arcy-

książę Karol Ludwik należy do tej rodziny. Wyjawia się tendencja do przywiązania osobistego dóbr i majątków do pewnej gałęzi rodu Habsburgsko-Lotaryńskiego.

Duch ówczesny i reformy agrarne Józefa II wydane w latach 1775-1777, które zniosły poddaństwo, uznały zdolność stanu chłopskiego do posiadania, uregulowały i ułatwiły obowiązki robocizny i przyznały poddanym prawo wyswobodzenia swoich posiadłości od robocizny i danin przez wykup; nie pozostały bez wpływu także i na dobra lenne cieszyńskie. Pod takim wpływem rozparcelowano 14 dworów i folwarków należących do dóbr lennych, a to: Żuków Dolny i Czarnowieś przy Wędrynie (1771), Kojkowice 1763-1777, Rozakowice Górne i Dolne (1768), Winohrady przy Cieszynie (1763), Obora (1773), Goleiszów Dolny (1776 i 1777), Ustroń Górna (1776), Lipowice i Górki Małe (1777), Ustroń Dolna (1778) i odstąpiono je poddanym na własność emfiteutyczną, a oprócz tego sprzedano poddanym w innych miejscowościach i gminach wiele gruntów, łąk, pastwisk i szafasów, wielu rolników uwolniło swoje posiadłości od robocizny i danin przez opłatę.

W r. 1792 odstąpiono z gruntów folwark w Mostach około 11 morgów pola na założenie nowego przedmieścia cieszyńskiego nazwanego Saską Kępą (Sachsenberg). W gminie Lonnej powstała w r. 1812 przez rozkawałkowanie szafasu nowa miejscowość Przełęcz, składająca się z 31 osad.

Rozparcelowane folwarki i budynki przyniosły 36171 Fl 69kr
za sprzedane pojedyncze pola i łąki leśne i szafase
osiągnięto zaś kwotę w walucie wiedeńskiej.....21975 " 14 1/2k
a za spłacone robocizny.....5859 " 6 3/4 k
razem.....27834 " 21 kr
czyli w walucie konwencyjnej.....11133 " 44 M.K.

Celem lepszego wyzyskania lasów w Brennie i w Wiśle założono w r. 1772 w Ustroniu hutę żelazną, która później przy pomocy pieniędzy otrzymanych za rozparcelowane folwarki znacznie rozszerzono. Skasowano też browar w Ustroniu i przeniesiono go na mieszkanie

dla urzędników huty.

W r.1801 skasowano browar w Cieszynie, a przeniesiono wyrób piwa najprzód do Dziegielowa, a później do Drogomyśla, budynki użyto w r.1814 na założenie fabryki rosolisów.

Książę Albert posiadając sam bardzo wielki majątek skierował swoje oczy na sąsiednie dobra i majątki. i tak zakupił książę Albert wspólnie z swoją arcyksiężną Krystyną 15 dóbr i majątków a to

- 1). Herbutowice ,kontraktem z dnia 1 sierpnia 1791 od Kamunda de Hadeckiego za 12.000 fl.,
- 2). Nydek i Łężbice kontraktem z dnia 16 lipca 1792 od barona Józefa Deehsa za 46.000 fl.
- 3). Trzycieź i Wielopole 12 listop.1792 od Gottlieba de Logau za 60200 fl,
- 4). Halembice 24 list.1792 od hr.Anny Larisch za 16500 fl.
- 5). Dziegielów i Lesznę Górną i Dolną 7 stycznia 1793 od barona Józefa Deehsa za 138000 Fl.
- 6).Dębowiec Górny, Średni i Dolny, naślach, Farchów z koloniami, Haj, Herzówka i Maksymilianów od pupilki Jana Wacława Minnicha 15 marca 1793 za 154000 Fl.
- 7). Iłownica i Kisielów 1 czerwca 1793 od barona Karola Czelesty za 120000 Fl,
- 8).Bobrek, część Parkandrowiec 3 sierpnia 1793 od baronowej Eleonory Trach za 24000 Fl,
- 9) Hermanice i Wierodzim, Bładnice część i Tokarnię 27 września 1793 od barona Jana Mattenclootta za 75000 Fl,
- 10).Międzyświeć i Bładnice 2 część. 4 września 1793 od Erdmanna de Hadockiego za 42000 fl,
- 11).Pażanowice część, 24 sierpnia 1793 od barona Arnolda Saintgenois za 32000 Fl,
- 12).Krasną część i Wnisztwo 13 lutego 1795 od funduszu religijnego po Dominikanach w Cieszynie za 27679 Fl,
- 13).Pogwizdów 2 listopada 1797 od barona Emanuela Deehsa za 410000 Fl,

14). Błogocice 2 listopada 1797 od barona Emanuela Spens-boden za 27.000 fl.

15). Iskrzyczyn i kwietnia 1798 od Augustotta i Benigna de "adockiego za 40000 fl,

mm. Po śmierci arcyksiężnej Krystyny zakupił sam książę Albert jeszcze następujące dobra :

1). Długomyśl, Anay, Rierściec, -aworze, część uchylan 2/3 Bonkow-
skiego lasu dór, 29 czerwca 1798 od barona Fryderyka Walissha za
255000 fl,

2). Uchaby Wielkie i Małe, Truchną, Rychwałd i Bąków przy Stru-
mieniu, potem 1/3 Bąkowskiego lasu dór, 29 czerwca 1798 od barona
Maksymiliana Walissha za 235000 fl,

3). Trzyniec i woleństwo 30 czerwca 1799 od baronowej Leopoldy-
ny Saintgenois za 36000 fl,

4). Wilanowice, Dory i Brzegi 29 marca 1802 od Erdmanna de Ma-
dockiego za 30100 fl,

5). Rudzice wielkie i Małe i Mandek 1 kwietnia 1802 od hrabiny
Zofii Ponickiej za 200000 fl,

6). Trzyniec wolny grunt chłopski, Sikorowice, Swojskie albo
Swojskowice 10 maja 1802 od od Jerzego i Dawida Pytia za 10210 fl,

7). Samarski i Rudów 25 września 1802 od barona Jygmunta Tra-
cna za 80000 fl,

8). Kostkowice i Bączkę 6 grudnia 1802 od Karoliny i Jana de
Parchwitza za 80000 fl,

9). Górki wielkie 22 grudnia 1802 od Karoliny de Markowskiej
za 100000 fl,

10). Górki Małe 1 kwietnia 1803 od Ernesta Konstantyna de
Marwińskiego za 26000 fl,

11). Pażanowice 2 część względnie wójtostwo 4 marca 1804 od
Józefa Gronmana de Gronau za 13750 fl,

12). Kocobędz, Moniaków i Ligotkę i października 1817 od Le-
opolda de Engelberg za 96000 fl,

Książę Albert nie wcielił jednak nabytych dóbr do lena, ale

połączył je tylko z niem pod wspólną administracyę w Cieszynie.

książę Albert umiera w r. 1822, a po nim dziedziczy lenne księstwo cieszyńskie to jest dobra i majątki lenne księstwa cieszyńskiego, tudzież i dobra nabyte tak zwane alodialne arcyksiążę Karol Ludwik brat cesarza na mocy testamentu.

Przed nadaniem lennego księstwa cieszyńskiego arcyksięciu Karolowi Ludwikowi zarządził cesarz Franciszek II postanowieniem z dnia 25 lutego 1822, aby ze względu na zasze zmiany sporządzono nowy list lenny i aby sprawdzono stan dóbr i majątków lennych na podstawie inwentarza z roku 1722 i przeprowadzono inwentarz dóbr i majątków lennych.

W nowym liście lennym miało się według postanowienia cesarza Franciszka II utrzymać właściwość lennego księstwa cieszyńskiego jako lenno męskie i jako niepodzielne dobra i majątki rodzinne i zakładowe, jakoteż imordynacyę sukcesyjną domu cesarskiego, a następnie wyraźnie zastrzedz prawo kaduka co do lennego księstwa Cieszyńskiego dla funduszu zaopatrzenia rodzinnego (Familienversorgungsfond), który cesarzowa Marya Teresa w r. 1766 stworzyła. Co cesarzowa Marya Teresa przez zastrzeżenie prawa kaduka dla korony czeskiej przy nadaniu lennego księstwa cieszyńskiego arcyksiężnej Krystynie i jej małżonkowi księciu Albertowi zamyślała, to teraz cesarz Franciszek II wykonał. Korona czeska była zatem tylko pokrywą dla funduszu zaopatrzenia rodzinnego.

Sprawdzenie starego i spisanie nowego inwentarza dóbr i majątków lennych przeprowadziła Komisya do tego z Cerna wydelegowana, uwzględniając zasze zmiany. Do nowego inwentarza i do nowego listu lennego wciągnięto na mocy zarządzenia cesarza Franciszka II z dnia 31 grudnia 1824 huty żelazne w Ustroniu jako równoważnie za rozparcelowane folwarki, następnie Ustron Dolny i Rozakowice Dolne, dom stanowy (Landhaus) w Cieszynie i nową osadę Przełęcz, jakoteż i kapitały osiągnięte za rozparcelowane grunta i łąki leśne za zwolnienie robocizny w łącznej kwocie 27834 fl. 2 n.w. czyli 11133 fl. 44 2/5 n.w. jako kapitały lenne.

Cesarz Franciszek II nadał lenno listem lennym z dnia 20

stycznia 1825 spadkobiercy po arcyksiężnej Krystynie i księciu Aibercie a swojemu bratu arcyksięciu Karolowi Ludwikowi księstwo Cieszyńskie jako lenno dziedziczne męskie i przynależne do korony czeskiej z zastrzeżeniem zwrotu jego dla funduszu rodzinnego zaopatrzenia. oznaczenie lenna jako przynależnego do korony czeskiej jest to już identyczne z zastrzeżeniem jego dla funduszu rodzinnego zaopatrzenia.

Arcyksiążę Karol Ludwik idzie dalej. Wkrótce po otrzymaniu lenna sporządza pod datą 25 lipca 1826 testament, w którym wyraża ostatnią wolę, że z lennem księstwem Cieszyńskim ma się dobra allo- dyalne, zakupione w latach 1791-1817 połączyć i ustanowić jeden fi- deikomis trwający na zawsze i niepodzielny i powołuje do prawa dzie- dziczenia pierwszeństwo w porządku linealnym dziedziczenia, następ- nie wyraża życzenie, aby ostatni według tego testamentu powołany wła- ściciel fideikomisu był upoważniony wybrać swoich następców i z in- nej linii z rodu męskiego rodziny habsburgsko-lotaryńskiej. Dopiero gdy ta linia wymrze, fideikomis ma przypaść wraz z przynależnościami i urządzeniami do funduszu rodzinnego zaopatrzenia.

Testament został pod dniem 26 lipca 1826 potwierdzony i san- kcyonowany tak przez cesarza Franciszka II jak i przez następcę tronu Ferdynanda i stanowi podstawę kierowniczą dla późniejszych transakcji i dokument instytucyjny dla fideikomisu.

Przez rozporządzenie ostatniej woli arcyksięcia Karola Ludwika, które otrzymało sankcję cesarską, utraciły dobra i majątki księstwa Cieszyńskiego faktycznie właściwość lenna czeskiego koronnego, któ- re odtąd istnieje tylko z imienia. Dobra i majątki księstwa Cieszyń- skiego stały się fideikomisem rodzinnym arcyksięcia Karola Ludwi- ka a w dalszym następstwie przez zastrzeżenie ich zwrotu do fundu- szu rodzinnego zaopatrzenia fideikomisem wszelkich członków ro- dziny habsburgsko-lotaryńskiej i tworzą z dobrami zakupionymi w r. 1791-1817 jeden korpus fideikomisowy.

W czasów arcyksięcia Karola Ludwika zaszły też w dobrach i majątkach wielkie zmiany.

Z dóbr lennych posprzedawano pojedyncze grunta i realności zwolnione niektóre prawa użytkowe za opłatą. Z drugiej strony kupiono zaś pojedyncze realności i grunta.

Celem zaprowadzenia racyjonalnego gospodarstwa lasowego przystąpiono już od roku 1817 do uregulowania serwitutów leśnych i szczególnie serwitutów paszenia w drodze dobrowolnej ugody, wydzia- lając uprawnionym z lasów ogólnie pastwiska tak zwane szafase na ich wyłączną własność, za co się oni zrzekli prawa paszenia po ca- łym lesie. I tak przydzielono uprawnionym szafase w Ligotce Kameralnej, Rzece, Dyztrzycy, Łomnej, Piasku, Jaworzynie, Mistrzowicach i Lipowcu.

Aby wogóle podnieść gospodarstwo, wybudowano wiele budynków folwarcznych i leśnych.

W latach 1837-1844 przebudowano i rozszerzono zamek w Cieszy- nie w dzisiejszej postaci, założono park, wyrestaurowano kaplicę i wieżę w parku i uregulowano place około zamku. Huty żelazne w U- stroniu zostały znacznie rozszerzone i powiększone. W r. 1846. wybudowano na podwórzu północnem góry zamkowej i n. dokupionych realnościach w przedmieściu frysztaeckim nowy browar dotychczas istniejący.

Celem lepszego wyzyskania lasów położonych w górach olziańskich założono w latach 1837 i 1838 na dobrach alodyalnych w Trzyńcu wielkie huty z różnemi gałęziami, a w roku 1839 fabrykę naczyń emaliowych.

W r. 1840 założono na gruntach alodyalnych w Błogocicach nową fabrykę rosolisów, a natomiast skasowano fabrykę urządzoną w r. 1814 w starym browarze na zamku i przemieniono stary budynek bro- warowy na mieszkanie.

Arcyksiążę Karol Ludwik umiera 30 kwietnia 1847 a dobra lenne i dobra alodyalne przypadają na mocy testamentu jego z dnia 25 lipca 1826 jako fideikomisowe najstarszemu synowi Albrechtowi. Inwenturę dóbr i majątków lennych i fideikomisowych przeprowadzono dopiero w r. 1850, co czekano, aż się na dobrach przeprowadzi

na mocy wyszego patentu cesarskiego z dnia 7 września 1848 o zniesieniu poddaństwa i o uwolnieniu gruntów od ciężarów pańskich, indemnizację gruntów chłopskich, a na mocy patentu cesarskiego z dnia 5 lipca 1853 uregulowanie serwitutów leśnych, które to akcje i tak już za czasów arcyksięcia Karola Ludwika były rozpoczęte.

W międzyczasie zaintabulowano na rzecz arcyksięcia Albrechta z mocy testamentu fideikomisowego arcyksięcia Karola Ludwika z dnia 25 lipca 1826 i na podstawie dokumentu legitymacyjnego najwyższego Urzędu marszałkowskiego w Wiedniu jako władzy fideikomisowej z dnia 8 stycznia 1850 L.1371 prawo lenne własności na dobrach lennych w księdze lennei w Gradzie, a prawo własności fideikomisarne na dobrach zakupionych do roku 1817 w tabuli krajowej w Cieszyńie.

Do lennei Księstwa Cieszyńskiego zgłosił przy inwenturze arcyksiążę Albrecht jako spadkobierca arcyksięcia Karola Ludwika pretensje o odszkodowanie za budowy przeprowadzone w latach 1837-1856 w łącznej kwocie 516378 Fl61 m.A. a to za budowę nowego browaru w Cieszyńie i budynków gospodarczych i leśnych, powiększenie hut żelaznych w Ustroniu i przebudowanie i powiększenie zamku w Cieszyńie, na co kapitały lenne nie wystarczały.

Celem wyrównania pretensyj swoich arcyksiążę Albrecht zażądał aby mu na własność oddano wszystkie kapitały lenne i odstąpiono dobra lenne mosty przy Cieszyńie i grunta lenne wraz z realnościami na Brandysie po cenie szacunkowej, przyczem okazało się, że pretensje jego jeszcze w kwocie 39082 Fl46 m.A. nie znalazły pokrycia.

Arcyksięciu Albrechtowi roznosiło się przedewszystkiem o nabycie dóbr lennych mosty i gruntów lennych na Brandysie, na których towarzystwo akcyjne w r. 1855 po upadku towarzystwa zakupił. Arcyksiążę chciał też przyjść i do gotówki, aby mógł powiększyć fabrykę przędzy lnianej na przedzamie inu.

Komisja przeprowadzająca inwenturę oświadczyła się za tym, aby arcyksięciu Albrechtowi na poczet jego pretensyj przyznano wszystkie kapitały lenne i odstąpiono dobra lenne mosty i grunta lenne wraz z budynkami na Brandysie, za co się arcyksiążę Albrecht

arzeń dalszych pretensyi zwrotu poczynionych wydatków ze strony lenna księstwa Cieszyńskiego. Komisya okazała się tutaj względem arcyksięcia Albrechta nadzwyczaj pobłażliwą i uступliwą, bo tak poprzednik jego i jak on sam jako użytkujący dobra lenne wedle prawa lennego byli obowiązani do takich budowli, jakimi były przebudowa zamku, powiększenie hut żelaznych, budynki gospodarskie, nadto przecież arcyksięciu Albrechtowi nie wypadało wywiekać takich a do tego wątpliwych pretensyi.

Tak pod tytułem odszkodowań arcyksiążę Albrecht zagarnął wszy-
stkie kapitały lenne, grunta na Brandysie i dobra mosty.

Dobra mosty i grunta na Brandysie na których stała fabryka przędzy lnianej, cesarz Franciszek Józef I. zwolnił od lennictwa postanowieniem z dnia 8 listopada 1857, oddając je na zupełną własność arcyksięciu Albrechtowi.

Dobra i majątki lenne księstwa Cieszyńskiego otrzymał arcyksiążę Albrecht od cesarza Józefa I. listem lennym z dnia 10 lipca 1858, który też zawiera zastrzeżenie prawa przypadłości dla funduszu familijnego zaopatrzenia. Było to już ostatnie nadanie lenna księstwa Cieszyńskiego.

Arcyksiążę Albrecht powiększa również jak i jego poprzednicy posiadłości fideikomisowe. I tak kupił folwark Gromanowiec w Bażanowicach dnia 15 listopada 1856 od spadkobierców Anny Telki za 17000 Fl. m. k. następnie dobra Simoradz Górny i Dolny z dwoma gruntami chłopskimi 19 października 1858 od Karola Ziszki za 130000 Fl. m. k. i wiele pomniejszych posiadłości, Dobra i posiadłości te zostały w r. 1864 przyłączone do dóbr fideikomisowych.

Do fideikomisu przyłączono następnie w r. 1865 na mocy zatwierdzenia cesarskiego z dnia 1865 dobra mosty i grunta na Brandysie wraz z fabryką przędzy lnianej, dalej folwark tak zwany Czerwony dwór, kupiony w r. 1864 od Jana Annam Pinkasa i syna na Brandysie. za co jednak arcyksiążę Albrecht otrzymał tytułem odszkodowania z kapitałów fideikomisowych 650000 zlr. w obligacjach indemnizacyjnych. W taki sposób znikły także i kapitały fideikomisowe.

W r. 1869 zjawia się ustawa z dnia 12 maja 1869 dz.u.p. nr. 107, która znosi wszystkie stosunki lennicze na Śląsku. Wedle artykułu 1. tej ustawy ma się stosunek lenniczy znieść co do wszystkich dóbr i majątków lennych istniejących na Śląsku a lennodawcę odszkodować za zniesione prawo własności zwierzchniczej.

Celem uprzywilejowania dóbr lennych księstwa Cieszyńskiego zrobiono ogłoszenie do Krajowej Komisji uprzedniającej dobra lenne w opawie pod dnem 11 lutego 1871. Nim przyszło do załatwienia tego zgłoszenia, umarł arcyksiążę Albrecht w dniu 18 lutego 1895.

Dobra lenne księstwa Cieszyńskiego sądy przeniosły jeszcze za życia arcyksięcia Albrechta z tabuli dla dóbr lennych w radzie do tabuli krajowej w Cieszynie.

Po śmierci arcyksięcia Albrechta, najwyższy urząd marszałkowski w Wiedniu jako władza fideikomisarna i władza spadkowa zarządza inwentarz dóbr i majątków i deleguje do tego sąd obwodowy w Cieszynie. Urząd marszałkowski, dając mu dekretem z dnia 9 maja 1895 L. 575 wskazówki jak sobie ma postąpić przy inwenturze i ocenianiu. Wartość gruntów należało podać na podstawie 70-krotnego podatku gruntowego, budynków podług 60, względnie 100-krotnego podatku domowego, inwentarza żywego i martwego po cenie szacunkowej. Nato-
miast nie miało się oceniać budynków gospodarskich; urządzenie
zamków było wykluczone od inwentury i oceniania. Należało też przy
ocenianiu pominąć zakłady przemysłowe, które nowo powstały z środków
prywatnych arcyksięcia Albrechta na gruntach lennych i fidei-
komisowych, a grunta te jako posiadające w stosunku do wartości,
zakładów przemysłowych tylko nieznaczną wartość wydzielić z po-
siadłości lennych i fideikomisowych. Miano tu na myśl przedewszyst-
ktem fabrykę cukru w Cnybiu wybudowaną w latach 1883-1885.

Sąd obwodowy w Cieszynie sporządził inwentarze podług otrzymanych wskazówek w r. 1895 osobno co do dóbr lennych i co do fideikomisowych i oszacował dobra lenne na 1,634,622 zlr. 32, a fidei-
komisowe na 2,978,228 zlr. 71.

Wartości podane nie odpowiadają wcale rzeczywistej wartości

dóbr lennych i fideikomisowych a pokazują to huty żelazne w Ustroniu i Trzyniecu, które arcyksiążę Fryderyk sprzedał w r. 1905 za 6701662 kor. Wogóle inwentura i oszacowanie były przeprowadzone nie dla zbadania i ocenienia stanu dóbr lennych i fideikomisowych, ale dla celów wymiaru należitości spadkowych.

W czasie inwentury wynosiły kapitały lenne 25877k. gdy tymczasem fideikomis nie wykazał żadnych kapitałów.

Po przeprowadzeniu inwentury najwyższy urząd mapszalkowski nie czekając na orzeczenie komisji krajowej dla uprywatnienia dóbr lennych w Opawie, przyznał dekretem dziedzictwa z dnia 18 marca 1896, 1362 po myśli testamentu arcyksięcia Karola Ludwika jako dokumentu ustanawiającego nam fideikomis cały ruchomy i nieruchomy fideikomis arcyksięcia Karola Ludwika i połączone z nim dobra i majątki Księstwa Cieszyńskiego arcyksięciu Fryderykowi jako dziedzicowi fideikomisowemu na własność użytkową, Na podstawie tego dekretu dziedzictwa zainstabulowano zaraz na rzecz arcyksięcia Fryderyka prawo własności fideikomisarne w tabuli krajowej w Cieszynie tak na dobrach i majątkach Księstwa Cieszyńskiego zapisanych jeszcze jako lenno królewskie, jakoteż i na dobrach fideikomisowych.

W końcu komisja krajowa dla uprywatnienia dóbr lennych w Opawie wydała po upływie 15 lat orzeczenie zniesienia stosunku lenniczego przy dobrach i majątkach Księstwa Cieszyńskiego, nie poruszając jednak zastrzeżenia zawartego w listach lennych do przypadłości ich dla utrzymania rodzinnego zaopatrzenia. Orzeczenie owe posiada o tyle znaczenie, że na jego podstawie wymazano w tabuli krajowej przy dobrach uwidoczniiony ten związek lenniczy.

Dobra i majątki Księstwa Cieszyńskiego i dobra i majątki dokupione po roku 1790 tworzą teraz jedną całość fideikomisu arcyksięcia Karola Ludwika, który opiera i gruntuje się na jego

testamencie z dnia 25 lipca 1826 jako dokumencie ustanawiającym fideikomis i na sankcyi cesarskiej z dnia 26 lipca 1826.

Testament względnie dokument ustanawiający fideikomis z dnia 25 lipca 1826 przeznaczają cały fideikomis na wypadek, gdyby potomkowie powołani do użytkowania wymarli, dla funduszu zaopatrzenia rodziny habsburgów w Lotaryńczyków.

Wprawdzie oznacza się dalej dobra i majątki Księstwa Cieszyńskiego jeszcze dotychczas jako królewskie lenno, a dobra i majątki nabyte po r. 1790 jako fideikomisy ale to już z tradycyi i dla oznaczenia sposobu ich nabycia przez Habsburgów-Lotaryńczyków.

Dobra tak zwane królewsko-lenne stanowią tylko jedno ciało tabularne i są zapisane w wykazie hipotecznym n. 233 tabuli krajowej Księstwa Cieszyńskiego pod tytułem herzogtum und fürstentum Teschen czyli Województwo i Księstwo Cieszyn.

Obejmuje ono następujące gminy i miejscowości :

1/. Biała-Burgrecht, 2) Bystrzyca, 3) Bocanowice, 4) Brandys, 5) Bukowiec, 6) Brenna, 7) Chybie, 8) Ligotka Kameralna, 9) Freilichów, 10) Godziszów, 11) Goleiszów, 12) Gródek, 13) Guldów, 14) Guty, 15) Gurba, 16) Jabłonków, 17) Jaworzynka, 18) Jasteczna, 19) Marpetna, 20) Kisielów, 21) Koniaków, 22) Koszarzyska, 23) Kozkowice, 24) Kozakowice, 25) Kiczycze, 26) Kowale, 27) Łazy, 28) Lipowice, 29) Łomna, 30) Kostkowice, 31) Milików, 32) Mistrzowice, 33) Mosty przy Jabłonkowie, 34) Mnich, 35) Mawle, 36) Nydek, 37) Ogrodzona, 38) Odrzychowice, 39) Piasek, 40) Rzeki, 41) Sielica, 42) Smilowice, 43) Strumień miasto, 44) Strumień Burgrecht, 45) Skoczów miasto, 46) Cieszyn Frysztaćskie Przedmieście, 47) Cieszyn ; Przedmieście Górne, 48) Cieszyn Kamieniec, 49) Cieszyn-Brandys, 50) Obera, 51) Tyra, 52) Ustron, 53) Wiśca, 54) Wieszczęta, 55) Wiślica, 56) Wędrynia, 57) Cisownica, 58) Zuków Dolny, 59) Zuków Górny, 60) Zabłocie, 61) Zarzecze i 62) Zbytków.

natomiast każde z dóbr dokupionych czyli tak zwanych czysto-fideikomisowych stanowi dla się osobne ciało tabularne.

Dobra te przedstawiają się według tabeli krajowej Księstwa Cieszyńskiego następująco :

- 1). Międzywiele, wykaz hip. 1.1,
- 2). mosty przy Cieszynie, wykaz hip. 1.2,
- 3). wianowice, wykaz hip. 1.4,
- 4). Bobrek część, wykaz hip. 1.5,
- 5). narbutowice, wykaz hip. 1.27,
- 6). dobra Białogocice, wykaz hip. 1.32,
- 7). Iłownica i Kisielów wykaz hip. 1.33,
- 8). Rudzica z Landekiem i kolonia Laryszów, wykaz hip. 1.37
- 9). Hermanice i Mierodzim, Bładnice i część, wykaz hip. 1.45
- 10). Smoradz Górny i Dolny, wykaz hip. 1.49
- 11). Iskrzyczyn, wykaz hip. 1.67
- 12). Wydek-Łyżbice, wykaz hip. 1.85.
- 13). Ochaby, Fruchna, Dąków, wykaz hip. 1.91
- 14). Pazanowice, wykaz hip. 1.92
- 15). Kostkowice i Łączka, wykaz hip. 1.94
- 16). Zamarski z Rudawą, wykaz hip. 1.95
- 17). Drogomyśl, Zaborz, Uchylany, Pierściec, wykaz hip. 1.98
- 18). Kocobędz, Ligota Alodyalna, wykaz hip. 1.102
- 19). Sórki Wielkie, wykaz hip. 1.104
- 20). Dębowiec, Hażlach, wykaz hip. 1.110
- 21). Pogwizdów, wykaz hip. 1.111
- 22). Trzyniec i Wielopole, wykaz hip. 1.121
- 23). Dziegielów, Leszna Górna i Dolna, wykaz hip. 1.227
- 24). Trzyniec, wykaz hip. 1.228

Do fideikomisu arcyksięcia Karola Ludwika należy jeszcze wiele pomniejszych realności, które zapisane są w księgach grantowych sądów powiatowych w Cieszynie, Jabłonkowie, Skoczowie i Stramieniu.

Z ważniejszych zmiła, jakie zaszyły po śmierci arcyksięcia Albrechta i za arcyksięcia Fryderyka w stanie dóbrni majątków królewsko-lennych i fideikomisowych, należałoby zaznaczyć sprzedaż fabryki i rafineryi cukru w Chybiu i sprzedaż hut żelaznych w Ustroniu i Trzyńcu.

fabryka cukru i rafinerya w Chybiu została w latach 1883

1885 wybudowana przez arcyksięcia Albrechta własnym kosztem na gruntach lennych i miałyby należeć właściwie do majątku lennego. Ponieważ grunta lenne w stosunku do kosztów budowy fabryki przedstawiały tylko małą znaczącą wartość, wydzielono je w toku pertraktacji spadkowej po arcyksięciu Albrechcie z posiadłości lennych i przeniesiono do jego majątku prywatnego. W ten sposób dostał arcyksiążę Fryderyk fabrykę i rafineryę cukru w Chybiu po śmierci arcyksięcia Albrechta jako własność prywatną. W r. 1918 sprzedał arcyksiążę Fryderyk fabryki i rafineryę cukru w Chybiu kontraktem kupna i sprzedaży z dnia 29 sierpnia względnie 19 listopada 1918 r. Towarzystwu akcyjnemu "Kohrbacher Zuckerraffinerie-Aktiengesellschaft" w Wiedniu za 2.500.000 K., z których Towarzystwo akcyjne dłużne jest jeszcze 2.000.000 K.

Przedtem arcyksiążę Fryderyk sprzedał huty żelazne w Ustroiniu i Trzyńcu należące do majątku królewsko-lennego względnie fideikomisowego, tudzież i swoje prywatne przedsiębiorstwa hutnicze i posiadłości górnicze kontraktem z dnia 2 grudnia 1905 Tow. akc. "Oest. Berg. und Hüttenwerksgesellschaft" w Wiedniu za cenę łącznie w kwocie 22.500.000 K.

Na sprzedaż tych hut i posiadłości górniczych, o ile one nie należały do prywatnego majątku arcyksięcia Fryderyka, zezwolił najwyższy Urząd marszałkowski w Wiedniu dekretem z dnia 17 grudnia 1905. L. 221/5 ograniczywszy jednak prawo rozporządzenia ceną kupna i sprzedaży w tych kwotach, które należały do majątku fideikomisowego i do majątku substytucyjnego. Z ceny kupna i sprzedaży w kwocie22.500.000 K.

wypadało według powyższego dekretu:

- a) na majątek fideikomisowy 6.701.622 " 97 h
- b) na majątek substytucyjny 6.042.435 " 92 "
- c). na prywatną własność arcyksięcia Fryderyka ... 9.755.901 " 11 "

Cena kupna i sprzedaży jest Tow. akc. "Oest. Berg. und Hüttenwerksgesellschaft" jeszcze dotychczas dłużne, a jest ona teraz

APL 15.52/21

o tyle zabezpieczona, że do długu Tow. akcyjnego zakładu kredytowy "Allgemeine Oester. Boden-Kreditanstalt" w Wiedniu przystąpił jako poręczyciel i płatnik.

VI. Ostatni okres 1918-1920.

Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego jako organ sprawujący naczelny zarząd kraju zaprowadziła uchwałą z dnia 9 grudnia 1918 Zarząd państwowy, względnie przymusowy nad wszystkimi dobrami arcyksięcia Fryderyka Habsburga położonemi na terenie polskim Księstwa Cieszyńskiego, a objęła ją faktycznie w dniu 30 grudnia 1918.

Celem zabezpieczenia zarządu państwowego i prywatnych praw do dóbr Fryderyka Habsburga zostało wskutek zarządzenia Rady Narodowej z dnia 22 marca 1919 l. I-629 i na mocy uchwały Sądu obwodowego w Cieszyźnie z dnia 2 kwietnia 1919 l.h.179 wpisane na tych dobrach w tabuli krajowej Księstwa Cieszyńskiego ograniczenie fideikomisowego prawa własności przez zakaz sprzedaży i obciążanie, jakoteż i zanotowane zaprowadzenie zarządu państwowego a względnie przymusowego.

Oprócz tego została zaspekwestrowana Pretensja majątku fideikomisowego w kwocie 7701662 K.97 h do Tow. akcyjnego "Oestr. Berg-und Hüttenwerks-gesellschaft".

Zarząd państwowy względnie przymusowy był wykonywany na całym obszarze arcyksiążęcego fideikomisu po obu stronach linii demarkacyjnej aż do rozstrzygnięcia Ambasadorów w Paryżu, zapadniętego na dniu 28 lipca 1920. w sprawie państwowej przynależności Śląska Cieszyńskiego.

Na mocy owego rozstrzygnięcia Polska otrzymała część Śląska Cieszyńskiego tylko w szczupłych granicach, gdy tymczasem znaczna część jego przypadła Czechom. Następstwa tego niefortunnego rozstrzygnięcia dla Polski ujawiły się także przy polskim zarządzie państwowym dóbr Fryderyka Habsburga. Obszar arcyksiążęcego fideikomisu został podzielony.

Na teren przypadły Czechom z dóbr królewsko-lennych dostały się następujące gminy i miejscowości :

1).Piata-Burgrecht,2).Bystrzyca,3)Boconowice,4) Brandys,5).Bukowiec,
6) Ligota Kameralna,7)Gródek,8)Guty,9) Jabłonków,10)Harpetna,11) Ko-
szarzyska,12)Łosna,13)Milików,14)Mistrzowice,15)Mosty przy Jabłon-
kowie,16)Nawie,17)Nydek,18)Odrzechowice,19)Piasok,20)Rzeka,21)
Sibica,22)Smilowice,23)Cieszyn Kamieniec,24)Cieszyn-Brandys,25)Obora
26)Łąka,27)Wędrzynia,28)Żuków Górny,29)Żuków Dolny.

Z dóbr czysto fideikomisowych zaś :

1).Mosty przy Cieszynie,2)Nydek-Lyżbice,3)Kocobędz i Ligota Alodyalna
4) Trzycież i Wielopole,5)Leszna Dolna i 6) Trzyniec.

skreśleniu
Na terenie polskim pozostały z dóbr arcybiskupich *mlsni następnych*
miejscowości *do grupy a* !

1). Brenna,2)Chybie,3)Frelichów,4)Godziszów,5)Góleszów,6)Guldów,
7)Gumna,8) Jaworzynka,9)Istebna,10)Kisielów,11)Koniaków,12)Kojko-
wice,13)Kozakowice,14)Kiczycze,15)Kowale,16)Łazy,17)Lipowiec,18)
Marklowice,19)Mnich,20)Ogrodzona,21)Strumień, Miasto,22) Strumień
Burgrecht,23) Skoczów Miasto,24) Cieszyn-Przedmieście tryszańskie,
25) Cieszyn Przedmieście Górne,26) Ustroń,27) Wisła,28) Wieszczę-
ta,29) Wiślica,30) Cisownica,31) Łabłocie,32) Zarzecze i 33) Zbytków.

Z dóbr czysto fideikomisowych: *do grupy b* :

1)Międzyświeć,2)Wilamowice,3)Bobrek część,4)Harbutowice,5)Błogocice,
6)Kłownica i Kisielów,7)Radzica z Landekiem i kolonia Łaryszów,
8)Bernanice i Mierodzin,9)Simoradz Górny i Dolny,10)Iskrzyczyn,
11)Ocnaby,Prachna,Bąków,12)Pażanowice,13)Mostkowice i Łączka,
14)Zamarski z Rudawą,15)Drogomyśl,Zaborze,Łęczylany,Pierściec,16)
Górki Wielkie,17)Dąbowiec,Hażlach,18)Pogwizdów,19)Dziągiewów i
Leszna Górna.

Ponieważ huty żelazne w Trzyńcu przypadły Czechom, a tylko
huty żelazne w Ustroniu pozostały na terenie polskim, zmniejszając się
także i pretensya majątku fideikomisowego do Tow. akcyjnego "Oester-
Berg. und Hüttenwerks-gesellschaft" w Wiedniu.

Na podstawie powyższego skreślenia stosunków prawnych i cha-
raktera dóbr i majątków księstwa cieszyńskiego czyli tak zwanej

sprawa prawna przedstawiałaby się następująco : 1) Dobra księstwa Cieszyńskiego czyli tak zwanej Komory Cieszyńskiej Komory Cieszyńskiej, stanowią obecnie fideikomis arcyksięcia Karola Ludwika przeznaczony rodzinie arcyksięcia Karola Ludwika a po jej wymarciu dla zaopatrzenia całej rodziny Habsburgsko-Lotaryńskiej.

Prawo własności do tych dóbr przysługuje osobie równej "fideikomis arcyksięcia Karola Ludwika" ; prawo własności fideikomisowej czyli użytkowania arcyksięciu Fryderykowi Habsburgowi.

Fideikomis arcyksięcia Karola Ludwika podlegał aż do rozpadnięcia się Austrii cesarskiemu urzędowi marszałkowskiemu w Wiedniu jako władzy fideikomisowej dla rodziny Habsburgów, która obecnie już nie istnieje.

2). Dobra i majątki fideikomisu arcyksięcia Karola Ludwika składają się z dóbr pierwotnych i z dóbr dokupionych.

3). Dobra pierwotne były do r. 1327 dobrami dotacyjnymi książąt śląskich z rodu Piastów, a o ile książęta opędzali z ich dochodów koszt zarządu krajowego, także i krajowemi.

Właściwość te dobra i majątki pierwotne zachowały i w tym czasie, gdy książęta śląscy z rodu Piastów dziedziczyli księstwo Cieszyńskie jako lenno-pańcane przez Koronę czeską.

Właściwość pierwotną dobra i majątki zmieniły dopiero pod Habsburgo-Lotaryńczykami a przybrały one obecny charakter w r. 1847 a względnie 1869.

Już cesarz austriacki Franciszek II nadając w r. 1322 lenno austriackiemu arcyksięciu Karolowi zarezerwował dobra i majątki pierwotne na wypadek wymarcia jego rodziny dla funduszu zaopatrzenia całej rodziny Habsburgów, który to fundusz stworzyła cesarzowa Maryja Teresa.

Arcyksiążę Karol Ludwik postanowił zaś testamentem z dnia 25 lipca 1836, że się ma dobra i majątki pierwotne z majątkami dokupionymi po roku 1791 połączyć w jeden nierozdzielny fideikomis, który w razie wymarcia jego rodziny ma przypaść funduszowi dla zaopatrzenia całej rodziny cesarskiej. Testament ten cesarz Franciszek II zatwierdził rezolucją z dnia 26 lipca 1836 a fideikomis wszedł praw-